

Karel V. byl mužem, který věděl, kdy odejít. Zde při předání vlády v Nizozemí synu Filipovi II. (obraz Louis Gallait 1841).

Karel V. se stane prvním císařem světa! Doslova! Vezměte do rukou mapu či globus. Pod jeho vládu spadá dnešní Španělsko, Nizozemí, Belgie, Lucembursko, Lichtenštejnsko, Rakousko, Německo, Česko, Maďarsko, Slovinsko, Chorvatsko, část Francie, většina Srbska, část Polska, Bulharska, Makedonie, Ukrajiny. Máte to?! Tak dál: jih USA, Mexiko, Kostarika, Nikaragua, Panama, Honduras, Salvador, Kuba, Haiti, Portoriko, Guatemala, Belize, Bahamy, Dominikánská republika, Jamajka, Britské Panenské ostrovy, Antigua a Barbuda, Montserrat, Dominika, Svatá Lucie, Svatý Vincent a Grenadiny, Grenada, Trinidad a Tobago, Guayana, Surinam, části Kolumbie, Venezuely, Ekvádoru, Peru, Chile, Uruguaye, Argentiny a Brazílie, celé Filipíny, Šalamounovy ostrovy, Borneo, Nová Guinea. Stačí?!

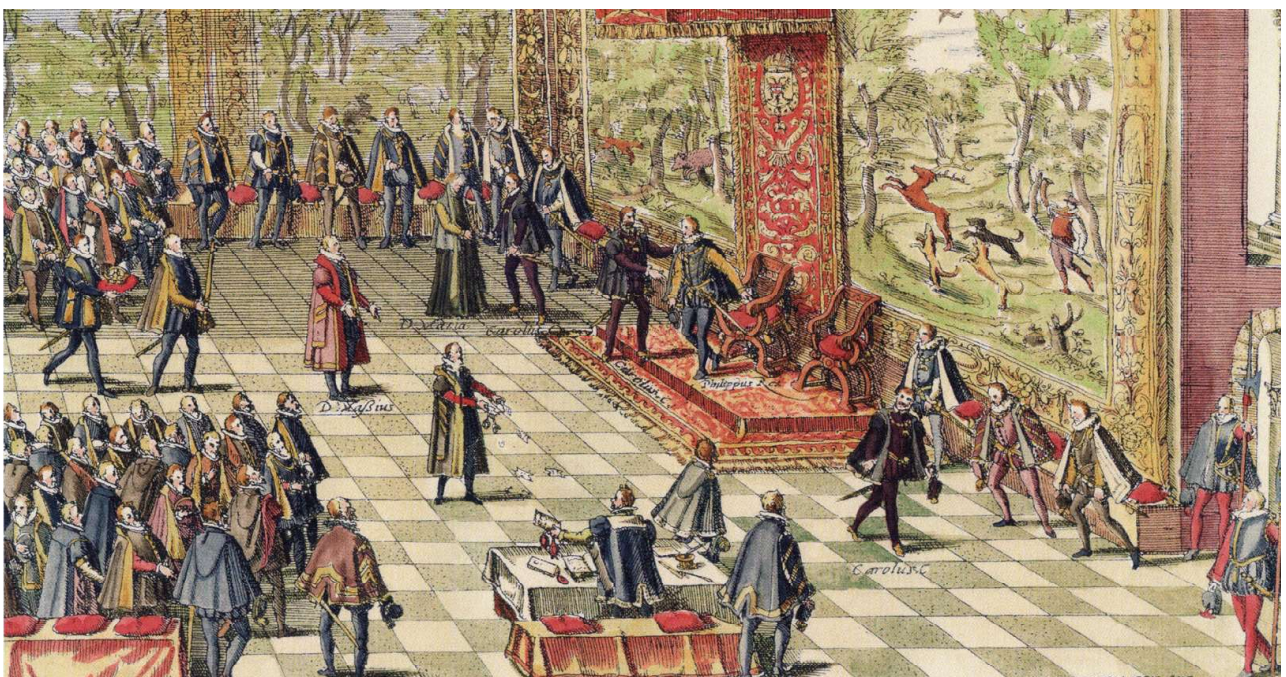
Karel V. si byl vědom nejen své moci, ale i úkolů, které z ní vyplývaly. Vládl většině známého světa a jeho cílem bylo, aby se tak dělo pod jednou vírou. Byl to ale cíl odsouzený k nezdaru, protože pokusy spojit zájmy všech zemí v celek byly totéž,

Martin Luther (1483–1546), německý teolog, kazatel a reformátor.

jako zkoušet spojit olej s vodou. Sama církev již dvě desítky let řešila vážné vnitřní rozpory a její autorita po husitských bouřích v Čechách a trojpapežství je víc než otřesena. Zdá se, že právě církev a říše potřebují zásadní reformu. Krokem k řešení byla císařova tzv. volební kapitulace před korunovací, již nabídl část pravomocí kurfiřtům a říšským sněmům.

Císař světa, jak byl Karel V. později nazýván, se narodil v Gentu, kde se třemi sestrami vyrůstal na dvoře tety Marie, místodržitelky v Nizozemí. Právě její diplomatické schopnosti formovaly budoucího císaře a jí vyžadovaný důraz na státnickou zodpovědnost z něj učinil člověka s tvrdou sebekázní a vůlí podřídit svůj život zájmům svěšené říše. Jeho úkol nebude lehký. Již v roce 1516, kdy se vydává do Španělska převzít trůn, je zřejmé, že jeho přesvědčení o nutnosti reformovat církev bude narážet na odpor vysokého římského kléru. Historie později tento předpoklad jen potvrdí. Před říšským sněmem ve Wormsu v roce 1521 je Karel V. v podobné situaci, jako byl císař Zikmund Lucemburský v Kostnici v roce 1415. Jsou tomu čtyři roky, co se jednoho říjnového rána 1517 objevil na vratech zámecké kaple v německém Wittenbergu přibitý list, v němž neznámý augustiniánský mnich Martin Luther deklaroval 95 tezí nápravy církve.

Karel V. se r. 1555 v sále bruselského zámku vzdává římské koruny. Jeho čtyřicet cest po Evropě i Africe nemělo v cestách panovníků obdoby.

O nekonečných 460 let později vydá dokument stejného charakteru s názvem Charta 77 opozice jiného časoprostoru, ale reakce a výsledek jsou stejné. Protože nic na světě se nemění, jen kostýmy a kulisy. V obou případech vzbudí texty volající po diskuzi odpor vládnoucích vrstev a místo jejich přijetí do diskuze o řešení jsou texty vnímány jako pokus o zvrát v pořádcích vládnoucí hierarchie. V obou případech to z autorů textu udělá hrdiny i mučedníky a mluvčí obecné nespokojenosti.

Karlova úloha vyvrátit v roce 1521 reformační učení byla o to těžší, že se měl se svou vadou řeči postavit tak zdatnému rétorovi, jakým byl Luther. Lutherovo odmítnutí ústupků větou: *Zde stojím a nemohu jinak*, dostalo císaře do svízelné situace. Byl jeho řečí dotčen a prohlásil: *...lituji, že jsem dlouho váhal vystoupit proti Lutherovi a jeho falešnému učení*. Tváří v tvář přísaze, že bude chránit jednotu víry, vyhlásil Karel V. nad Lutherem říšskou klatbu, kterou zdůvodnil slovy: *Jediný mnich, jenž se postaví proti tisíciletému křesťanství, se musí mýlit...* Rozsudek tak nemohl být jiný. Nicméně poučen Husovou kostnickou kauzou dal císař Lutherovi glejt nejen na volný příchod do Wormsu, ale i na odchod. S odvoláním Luthera počítal i papež Lev X., ale nestalo se, a tak se Luther, chráněn císařským glejtem, vydal domů. Po cestě byl na oko zajat vojáky kurfiřta Fridricha Moudrého, aby se vzápětí ukryl na jeho hradě Wartburg poblíž Eisenachu. A závěr koncilu? Lutherovy spisy jsou páleny, protože papír hoří. Nikdy ale nezmizelo jeho učení, protože myšlenky nehoří, myšlenky zapalují. V roce 1517 i o 460 let později.

Dalších 24 let se snaží Karel V. o svolání dalšího reformního koncilu. Marně a výsle-

Marně čekal papež Lev X. ve Wormsu od Luthera odvolání.

Málo císařských manželství bylo tak šťastných jako svazek Karla V. a Isabely Portugalské.

dek se dostaví, jak se ukáže později. Přesto císař Karel V. prožívá nejšťastnější roky. Jeho císařský dvůr v Madridu je zaplněn velkými umělci, vědci a osobnostmi doby. Navíc z původně jen strategické svatby s Isabelou Portugalskou se vyklube velmi šťastné manželství. Proto její smrt po třinácti letech císaře opravdu zarmoutí a ten, nejen oblečením, drží smutek po celý zbytek života. Jeho císařský klid ruší jen František I. Francouzský, který není schopen strávit volební porážku. Mimo celé řady Karlových protivníků má podporu i Klementa VII., což řadí papeže do řad nepřátel Svaté říše římské. Proto dalších 17 let přinese tři války a odnese spoustu peněz. Rakousko i Francie v nich usilují o vládu nad severní Itálií. A útoky Turků na jih Evropy? To je jen dobový folklór.

Markéta Rakouská zastupující zájmy Habsburků v Nizozemí je začátkem 16. stol. ženou s největším politickým a diplomatickým vlivem.

Máloco stojí tolik peněz jako válka. A tak není divu, když v roce 1527 nemá Karel V. ani na žold pro císařské vojsko v Itálii. Žoldníci zvolí samoobsluhu, armáda se změní v neřízenou hordu a za zběsilého drancování postupuje na Řím. Město je dobyt 6. května 1527 a hrůzný masakr obyvatelstva trvá deset dnů. Svou roli hraje i fakt, že žoldníci jsou ve své většině protestanti a Řím je pro ně jen zkažená žumpa *papeženců*. Karel nezasáhne ani slovem a papež Klement VII. se zachraňuje útekem podzemními katakombami do Andělského hradu. Až v okamžiku, kdy kapituluje a uzavře s císařem Karlem V. mír, řádění žoldníků jako mávnutím proutku ustane. Součástí dohody je i papežův slib císařské korunovace Karla V. Jen místo nebude tradiční. Řím je v troskách a na řadu tak přichází Bologna, kde se i císař cítí jistější a blíže domovu. Korunovační průvod 23. února 1530 oslňuje nádherou. V předvečer Karlových třicátých narozenin je mu papežem vložena na hlavu koruna Svaté říše římské a zdá se, že je císař na vrcholu blaha. Zdání ale klame. Zatímco zvony Bologně císaře oslavují, ty vídeňské bijí na poplach. Když je konečně Turek zahnán od bran města, přijde další pohroma. Celé dva roky trvá krvavá selská válka, první předzvěst válek budoucích.

I císařův bratr Ferdinand, svěřený v roce 1518 do péče tety Markéty Rakouské v Nizozemí, má roli na Karlově šachovnici. Od roku 1521 je mu svěřena správa dolnorakouských vévodství a je místodržícím německých území. V roce 1531 získává za podpory bratra Karla i titul římského krále a od toho okamžiku zvolna a trpělivě prosazuje své politické cíle. Jen doba není vznešeným cílům příliš nakloněna. Církev, ten pilíř světa a hybatelka dění, se začíná drodit. Eroze,

zahájená kdysi Viklešem a Husem, pokračuje. Martin Luther se stal uznávanou osobností a není divu, když byla na říšském sněmu v roce 1529 ve Špýru klatba nad ním zrušena. Protestanti posilují a nové učení přijímá masově i šlechta. Stále víc se kříží církevní a světské zájmy. A tak když se v roce 1545 v Tridentu schází Karlem V. dlouho prosazovaný a klérem stejně dlouho odkládaný koncil, církev Svaté říše římské je už totálně v rozkolu. A bude hůř!

V době, kdy se zdravotní stav císaře zhorší natolik, že je v péči lékařů, vypuká v Rakousku povstání. Vzbouřenci si kryjí záda

Jindřich II., stejně jako všichni francouzští králové, s radostí podpoří jakoukoliv vzpouru proti Habsburkům.

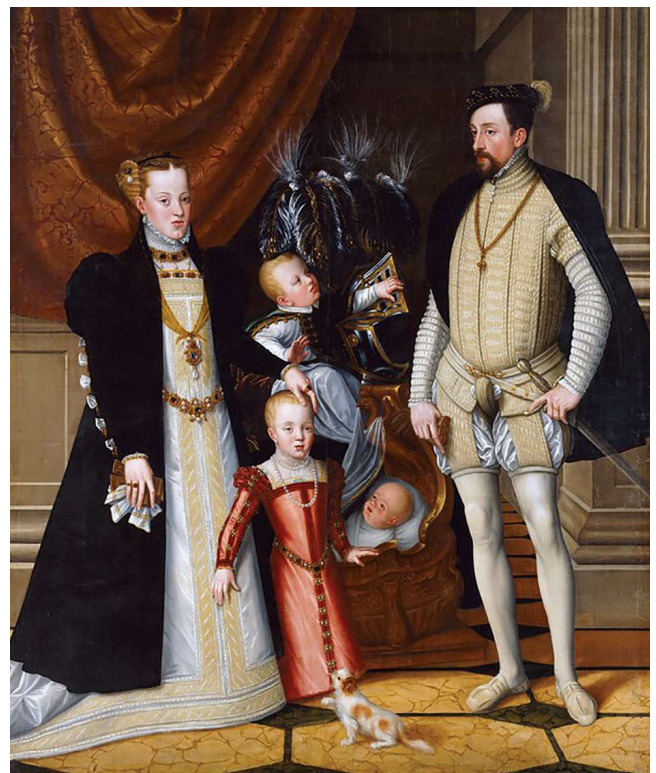

Mapa Evropy, hnědě vyznačené země pod přímou vládou Karla V.

mírovou smlouvou s Francií, kterou jim francouzský král Jindřich II. rád vyhoví. Cílem rebelů je zajmout císaře, ale ten se na poslední chvíli zachraňuje ponižujícím útekem přes Brennerský průsmyk. Císařův bratr Ferdinand ztrácí trpělivost a sám uzavírá v Pasově v roce 1552 se vzbouřenci mír, což císař nese více než nelibě. Ale od chvíle, kdy ztroskotá i jeho pokus zvrátit francouzskou okupaci Lotrinska, nechává vládnutí stále více na bratrovi. Svě vizionářství prokáže ještě v roce 1555, tři roky před smrtí, kdy v Augšpurku podepíše náboženský mír zaručující svobodu vyznání. Pravda, jen šlechtě, ne poddaným. V reakci na ovace prohlásí věštecky: *Knížata císařství zničí, pak však bude následovat vláda lůzy, která zničí i je!* Má však pocit marnosti, trpí depresemi a cítí slabost z nemoci. Od 22. října 1555 se Karel V. na zámku v Bruselu postupně vzdává královských a řádových funkcí i koruny římského krále. Dožívá v ústraní kláštera San Jerónimo de Yuste ve Španělsku, kde také v srpnu 1558 umírá.

Následnictví řešil již osm let předtím. Jeho záměr dát Španělsko i Svatou říši římskou synovi Filipovi II. se ale bratru Ferdinandovi I. nelíbil a jako přirozený následník se ostře ozval. Problém nebyl ani tak v jeho vztahu k bratrovi, ale v jejich dětech. Oba, Karel i Ferdinand, měli syny a oba, jako strýci, své synovce upřímně nesnášeli. Roli hrála i řevnivost obou linií rodu, z nichž španělská se cítila nadřazena a tu rakouskou měla za dobrou jen k dodávání princezen. Složitá jednání světovou říši nakonec přece jen rozdělila v klidu. Ferdinand získal pomoc při prosazení své císařské korunovace výměnou za podporu Karlova syna Filipa II. při budoucí volbě římského krále a tedy příštího císaře. Zdálo se, že kozlové, či chcete-li bratrance, se nažrali a panovnické koruny zůstaly celé. Ale vše dopadlo jinak. K dědictví patří i české a uherské království, i když uherské spíše virtuálně, protože většinu země ovládají Turci. V Čechách je zase cítit tlak šlechty, aby Ferdinand I. přijal zdejší korunu. I stalo se. Ferdinand I. vystupuje po smrti bratra Karla V. stále více z jeho stínu a vede si dobře.

Jeho miláčkem je mladší ze synů, Ferdinand, ale události nakonec převáží misku vah na stranu druhého

Rodinný portrét císaře Maxmiliána II. s císařovnou Marií Španělskou a jejich dětmi (zleva Annou, Rudolfem (budoucím císařem Rudolfem II.) a Arnoštem).